Dina Heidemane

MŪZIKAS INSTRUMENTU MĀCĪBA

Mācību materiāli un uzdevumi

Mācību līdzeklis izveidots priekšmeta *Mūzikas instrumentu mācība* apguvei attālināto mācību apstākļos. Kursa apjoms ir 23 stundas.

Mācību līdzeklis sastāv no patstāvīgā darba uzdevumiem – lasāmiem materiāliem, vizuāliem un video piemēriem, kā arī izpētes un pārbaudes uzdevumiem.

Tā kā materiāli paredzēti izglītības programmas *Ritma mūzika un mūzikas tehnoloģijas* audzēkņiem, tad saturā vairāk uzmanības veltīta vispārīgai izpratnei par mūzikas instrumentu klasifikāciju, uzbūvi, spēles paņēmieniem. Simfoniskā orķestra instrumentu apguvei veltīts mazāks apjoms.

Izmantotie avoti: Avramecs B., Muktupāvels V. *Mūzikas instrumentu mācība. Tradicionālā un populārā mūzika* (1997); Čulaki M. *Simfoniskā orķestra instrumenti* (1981); interneta resursi.

2021.

MŪZIKAS INSTRUMENTU PASAULE

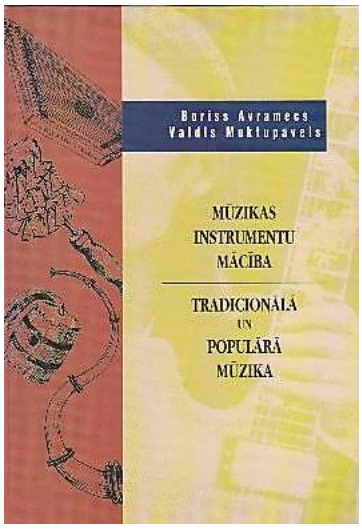

Patstāvīgā darba uzdevums

Izlasiet divas nodaļas no B. Avrameca un V. Muktupāvela grāmatas *Mūzikas instrumentu mācība. Tradicionālā un populārā mūzika*:

1. nodaļa *Skaņa un rīks*
3. nodaļa *Instrumentu grupēšana un klasifikācija*

Atsūtiet rakstiskas atbildes uz jautājumiem!

1. **Kas ir organoloģija?**
2. **Kur un kad pastāvēja mūzikas instrumentu *zīda klase*?**
3. **Nosauciet vairākus veidus, kā var ieskandināt stīgas!**
4. **Izskaidrojiet, kas ir pamatā instrumentu iedalījumam V. Š. Maijona, K. Zaksa un Ē. M. fon Hornbostela klasifikācijā!** (Pēc kāda principa instrumenti ir sakārtoti?)
5. **Sakārtojiet dotos mūzikas instrumentus pēc piederības klasifikācijas grupām!**

akordeons, arfa, basģitāra, bungas, čells, čelesta, gongs, klavesīns, klavieres, marimba, mežrags, oboja, sintezators, timpāni, tuba, vibrofons, vijole, zvaniņi

Idiofoni	Membranofoni	Hordofoni	Aerofoni	Elektrofoni

6. **Pastāstiet par vienu elektrofonu pēc izvēles!**
   Veidojiet stāstījumu par instrumenta izcelšanos, uzbūvi, skaņas veidošanu. Raksturojiet skanējuma īpašības, spēles paņēmienus un izmantojuma iespējas. Pievienojiet vismaz divas saites ar video piemēriem un komentējiet tos. Pameklējiet dziļāk – bez elektriskajām ģitārām un sintezatoriem ir vēl daudzi elektrofoni!

MŪZIKAS INSTRUMENTU KLASIFIKĀCIJA

Kā jau iepriekšējos materiālos varējāt lasīt, instrumentus var dažādi grupēt, bet mūsdienu klasifikācijas pamatā ir skanošais ķermenis. Idiofoniem tas ir pats instrumenta cietais ķermenis no koka, akmens, metāla vai cita materiāla. Skanoša var būt arī kāda cieta instrumenta sastāvdaļa, ja instruments sastāv no vairākām detaļām. Membranofoniem skanošā ir membrāna jeb plēve, hordofoniem – stīga vai stīgas, bet aerofoniem skaņu rada gaiss. Katrai pamata klasei ir vairākas apakšklases, kas tiek apzīmētas ar ciparIem. Jums šie cipari nav jāiegaumē, pietiks, ja sapratīsiet pirmos divus līmeņus. Pirmais – pie kuras pamatgrupas pieder instruments, otrais – paņēmiens, kā tiek ieskandināts instruments.
Piedāvāju shēmu, kur var redzēt idiofonu un membranofonu apakšgrupas.

IDIOFONI

SASITIENA

Skaņa rodas, sasitot kopā divus vai vairākus līdzīgus ķermeņus. Tie var būt neatkarīgi vai savienoti.

UZSITIENA

- ZVANI
- GONGI
- TRAUKI
- PLĀKŠŅU INSTRUMENTI

KRATĀMIE

SKRĀPĒJAMIE

Skaņa rodas skrāpējot pret nelīdzenu virsmu

BERZĒJAMIE

Skaņa tiek radīta, berzējot pret gludu virsmu

RAUSTĀMIE

Skaņu rada mēlīte vai mēlītes, kas tiek raustītas

STAMPĀJAMIE

Skaņu rada materiāls, uz kā tiek stampāts vai otrādi – ar ko tiek stampāts

MEMBRANOFONI

BUNGAS

Instrumentam ir membrāna, ko ieskandina ar balsi vai vibrāciju. Tās nav bungas.

MIRLITONI

SITIENA BUNGAS

BERZES BUNGAS

Membrānu ieskandina, berzējot tajā iestiprinātu kociņu vai virvi.

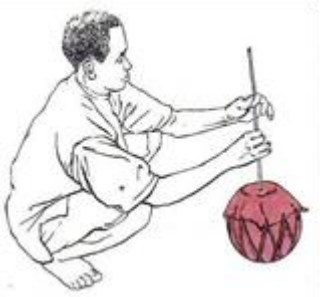

GARENĀS BUNGAS

KATLVEIDA BUNGAS

RĀMJA BUNGAS

Noskatieties videopiemērus!

1. **Vargāns** ir viens no raustāmajiem idiofoniem. Kā tautas instruments sastopams daudzās vietās pasaulē, arī Latvijā. https://www.youtube.com/watch?v=Oe9GLfq-7Hs

2. **Mirlitons** ir membranofons, kurš nav sitaminstruments. Viens no tiem ir kazū, kuru var aplūkot un dzirdēt šeit. https://www.youtube.com/watch?v=6m6N4VB_wqk

3. **Indija**
   - Šajā video parādīta kandžiras spēles tehnika. Parasti instrumentam izmanto ķirzakas ādu, kas ir ļoti plāna, bet šim mūziķim ir instruments no ķengura ādas. Pievērsiet uzmanību darbībām ar ūdeni. Vēl var mazliet redzēt Indijai raksturīgo spēles apgūšanas metodi, izmantojot zilbes. Svarīgs ir konkrētu pirkstu izmantojums, kustības virziens, spiediens, uzsitiena vieta uz instrumenta. Lai iegūtu meistarību, sitaminstrumentu un arī citu instrumentu spēli Indijā mācās daudzus gadus. https://www.youtube.com/watch?v=VLMeo4VYadI

   - Kandžiras solo. Kādu gabalu noskatieties.
   https://www.youtube.com/watch?v=GPPBoei6oCs

   - Šeit var redzēt iepriekš minēto zilbju sistēmu. Vispirms mūziķis iemācās noskaitīt zilbes, pēc tam to pašu nospēlēt uz instrumenta.
   https://www.youtube.com/watch?v=x89xXKywR4o

   - Priekšplānā dubultais instruments – tabla. Stīgu instruments ir sitāra.
   https://www.youtube.com/watch?v=_kCs09ZvXmE

4. **Āfrika** ir viena no sitaminstrumentiem bagātākajām zemēm.
   - Gvinejas bundzinieki
   https://www.youtube.com/watch?v=4qaNO1vLeWI&list=PL_QolGYa56nIMe97vIRpoFT3BoKBwwcLu&index=17

   - Bundzinieku ansamblis no Burundi.
   https://www.youtube.com/watch?v=_xVTRtXXkqA

5. **Japāna**
   - Taiko mūzikas apvienība *Kodo* no Japānas pirms gada koncertēja Rīgā. Šis ir reklāmas video, kur var redzēt dažādas bungas un spēles tehnikas. Taiko ir lielās mucveidīgās bungas.
   https://www.youtube.com/watch?v=_SJ8hoQ7Rm4&feature=emb_logo

6. **Brazīlija.** Iepazīstieties ar sambas instrumentu klāstu – *batucada* (tukojumā – bungošana).

   - Divi video, kur parāda katru instrumentu un demonstrē spēles tehniku
   https://www.youtube.com/watch?v=XnyXWTBfrTs
   https://www.youtube.com/watch?v=AHLqP3L1Gn4

- Kuikas (cuica) spēles tehnika tuvāk
  https://www.youtube.com/watch?v=7J2WZGCCpEk

- Šeit var redzēt sitaminstrumentu grupas – *baterijas* – uzstāšanos karnevālā.
  https://www.youtube.com/watch?v=RP5r2wi98aA

7. **Indonēzija.**
   Indonēzijas salās – Bali, Javā u.c. – pastāv interesants tautas muzicēšanas veids – metāla perkusiju orķestris gamelāns. Gamelāna sastāvā ir metalofoni, kurus spēlē ar āmuriņiem, horizontāli un piekarināmi gongi, mazi šķivīši un horizontālas bungas. Orķestra sastāvā vēl ir bambusa flautas un kāds stīgu locņinstruments. Gamelāna mūzika skan reliģiskos rituālos, ceremonijās, tautas svētkos, teātra izrādēs. Senāk katrā ciemā bija gamelāns, un katram bija savas atšķirības. Skaņdarbi netiek pierakstīti, melodijas saglabājušās cilvēku atmiņā. Muzicēšana ir kā kolektīvā improvizācija pēc zināmām tēmām un ar stingriem noteikumiem.

   - https://www.youtube.com/watch?v=nGCSrC8RN6c

   20. gadsimta pirmajā pusē, kad Rietumu pasaule iepazina gamelānu, vairāki akadēmiskās mūzikas komponisti savos darbos ir atdarinājuši tā skanējumu. Amerikā gamelāns ir ļoti populārs, daudzu augstskolu mūzikas nodaļas ir nopirkušas gamelāna instumentu komplektu, tiek apgūta muzicēšana, notiek meistarklases, festivāli, koncerti, tiek sacerēti skaņdarbi.

   - https://www.youtube.com/watch?v=IiDwQAln8U4

Uzdevums

1. Klasificējiet šos instrumentus, nosaucot pamata klasi un nākošo. Pamatojiet savus secinājumus. Dažos teikumos raksturojiet skanējumu – viens vai vairāki skaņas augstumi, skaņu diapazons, spēles tehnika u. c.
   [katram audzēknim tiek nosūtītas saites uz četriem mūzikas instrumentu piemēriem video ierakstā]

2. Mūzikas instrumenti nav tikai seni tautas muzicēšanas rīki vai mūsdienu profesionālās mūzikas sastāvdaļa. Mūsdienās tiek radīti jauni instrumenti, arī neparasti un no neierastiem materiāliem. Sameklējiet video ar kādu jaunu netradicionālu instrumentu, kuru varētu klasificēt kā idiofonu vai membranofonu. Norādiet saiti uz video un pievienojiet savu komentāru.
   Ierosmei milzu ksilofons, uz kura tiek atskaņota J. S. Baha melodija.
   https://www.youtube.com/watch?v=vrnFdta-JGU

HORDOFONI

Hordofoni jeb stīgskaņi ir instrumenti, kuriem skaņu rada stīgas vai stīgu vibrācija. Ir dažādi stīgas ieskandināšanas paņēmieni: to var strinkšķināt – aizķert ar pirkstu vai plektru; uzsist ar kociņu, vālīti vai āmuriņu; berzēt ar lociņu; ieskandināt pūšot.

VIENKĀRŠIE HORDOFONI - CĪTARAS

Instrumentu veido viens stīgnesis – konstrukcija, ar kuras palīdzību stīgas tiek iestiprinātas abos galos un nospriegotas. Vēl var būt stīgnesis un ar to cieši nesaistīts rezonators.

- LOKI
- CAURULES CĪTARAS
- PLAKANĀS CĪTARAS

- Loks https://www.youtube.com/watch?v=wk5c-VsKn1E
- Loks, kuru spēlējot mutes dobums kalpo par rezonatoru. https://www.youtube.com/watch?v=jBlmunFVGuc
- Caurules cītara https://www.youtube.com/watch?v=OT9KNRDVXY4
- Kokle https://www.youtube.com/watch?v=yAwRI1Ahzvw
- Cimbaloms – cītaras tipa instruments, ko spēlē ar vālītēm https://www.youtube.com/watch?v=tOzrHdpfRpc
- Psaltērijs ar lociņu https://www.youtube.com/watch?v=noUviqQwXCY
- Klavihords https://www.youtube.com/watch?v=2PsYnu2msUU
- Vērdžinels (klavesīna veida instruments) https://www.youtube.com/watch?v=BV9Z-RmETvQ
- Klavieres. Šeit redzamas pirmās klavieres; ievērojiet, ka nav pedāļu. https://www.youtube.com/watch?v=A2WdjyKQ57A

SALIKTIE HORDOFONI

Instrumentiem stīgnesis un rezonators parasti nav atdalāmi un veido vienu veselumu.

LIRAS

LAUTAS

- Strinkšķināmie
- Locīšinstrumenti

ARFAS

ARFLAUTAS

- Lira https://www.youtube.com/watch?v=R1f29rtaRYk
- Lauta https://www.youtube.com/watch?v=eGrUJvWYR90
- Indiešu sitāra https://www.youtube.com/watch?v=o6HzjWiCLNc
- Ķīniešu erhu. Stāsta un rāda dažādas spēles tehnikas. https://www.youtube.com/watch?v=YJ2O7vQfeiE
- Hardangervijole no Norvēģijas. Zem pamata stīgām un balstiņa (tiltiņa) ir papildus rezonējošās stīgas. Balstiņš ir lēzenāks, kas ļauj brīvi spēlēt vienlaicīgi uz divām vai trim stīgām. https://www.youtube.com/watch?v=lKj8d6jV80w
- Instrumenta latviskais nosaukums ir rata lira https://www.youtube.com/watch?v=r4y7HNW972M
- Kora ir arflauta no Āfrikas https://www.youtube.com/watch?v=8wWPC8edho8

AEROFONI

Aerofoni jeb gaisskaņi ir instrumenti, kuros sākotnējo svārstību avots ir gaiss.

Instrumentu korpusiem var būt dažādas formas:

Cilindriska caurule

Koniska caurule ar paplašinājumu

Koniska caurule ar sašaurinājumu

Trauka veida ķermenis

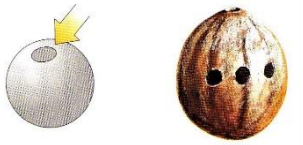

Skaņas augstumu var mainīt vairākos veidos:

Var aizklāt vai atsegt caurumus instrumenta korpusā.

Taures tipa instrumentiem gaiss plūst cauri, vai ar ventiļu mehānismu tiek novirzīts papildus caurulēs.

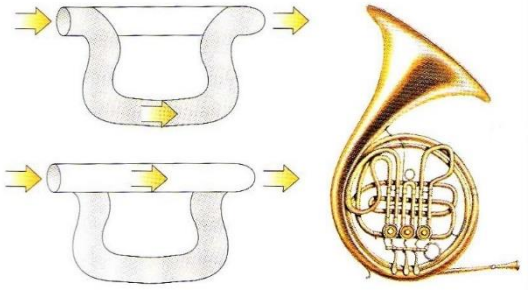

mežrags ar ventiļiem

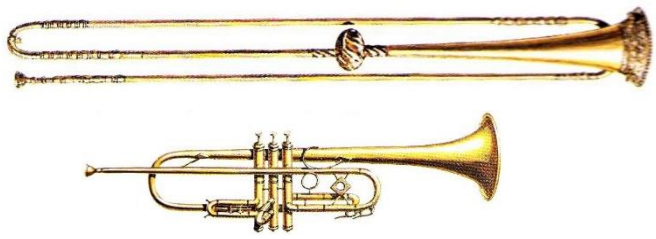

naturālā trompete un trompete ar ventiļiem

Skaņas augstumu var mainīt ar izbīdāmas caurules palīdzību.

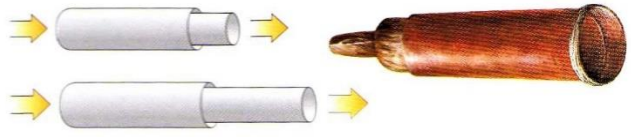

taure ar izbīdāmu daļu

trombons

BRĪVIE AEROFONI

Skaņa tieši izplatās apkārtējā vidē, to neierobežo caurule.

FLAUTAS TIPA INSTRUMENTI

Gaisa plūsma atsitas pret malu, veidojot virpuļus.

- ar atveri gaisam
  - no gala pūšamie
  - no sāniem pūšamie
- ar svilpes piemutni

MĒLĪŠU INSTRUMENTI

Gaisa plūsma ievibrē mēlīti, kas var atrasties instrumenta ārpusē vai iekšpusē.

- ar vienkāršo mēlīti
- ar dubulto mēlīti
- ar brīvo mēlīti

TAURES TIPA INSTRUMENTI

Visbiežāk instrumentam ir piemutnis. Skaņas veidošanā piedalās pūtēja lūpu svārstības.

- ar cauruli
  - naturālie
  - hromatiskie
- ar pagarināmo cauruli

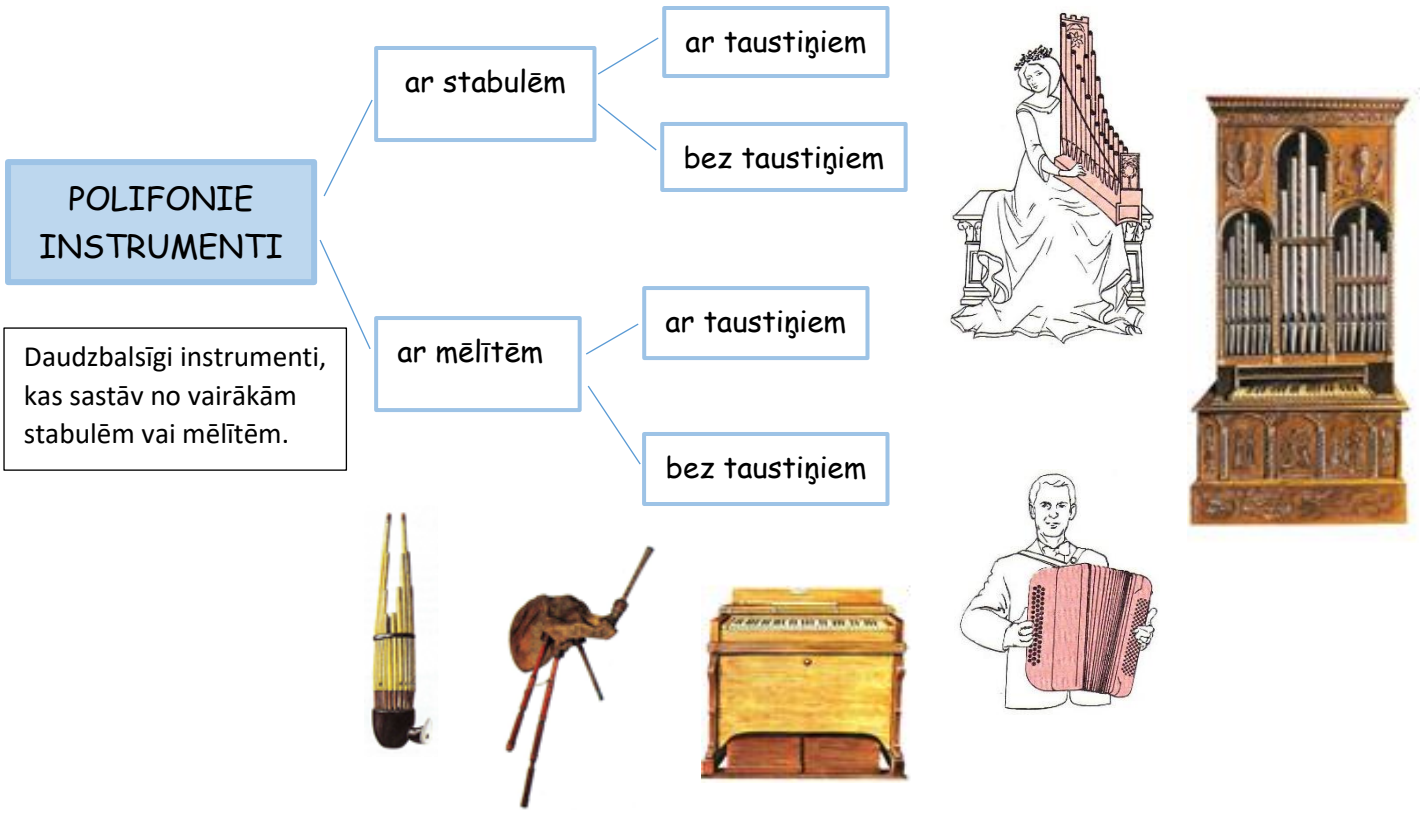

- Brīvais aerofons https://www.youtube.com/watch?v=IY8YoeYbhJ4
- Okarina – trauka formas flautas tipa instruments https://www.youtube.com/watch?v=Nad5AJaIcBI
- Šalmeja ir dubultās mēlītes instruments, populārs Eiropā viduslaikos un renesansē. https://www.youtube.com/watch?v=JoaiLceiFZA
- Duduks ir armēņu tautas instruments. Salīdzinot ar citiem mēlīšu instrumentiem, tam piemīt maiga skaņa. https://www.youtube.com/watch?v=nEh6ZaBKnGU
- Didžeridū ir koka taure bez piemutņa no Austrālijas. Spēlējot šo instrumentu, mūziķi izmanto cirkulāro elpu, tas ir, reizē ievelk un izpūš gaisu. https://www.youtube.com/watch?v=JEgXAu30yuY
- Mutes harmonikas ir brīvais mēlīšu instruments. https://www.youtube.com/watch?v=uIss2Qmmc5k
- Šengs ir ķīniešu instruments. https://www.youtube.com/watch?v=66xu3kn3Jc4
- Mazas pārnēsājamas ērģeles no viduslaikiem. https://www.youtube.com/watch?v=66xu3kn3Jc4

Uzdevums

Jums ir jāiedziļinās trīs līdzīga nosaukuma hordofonu uzbūvē. Tie ir **klavihords, klavesīns** un **klavieres**. Uzrakstiet, ar ko atšķiras šo instrumentu konstrukcija, skaņas ieguves paņēmieni, un kā tas ietekmē skanējumu. Ierosmei viens video, kur tiek skaidrota klavesīna uzbūve, bet jūs varat izmantot arī citus interneta resursus. https://www.youtube.com/watch?v=71x4MSlpGUk

Klavesīna saimei pieder vairāki instrumenti ar dažādiem nosaukumiem: harpsihords, čembalo, vērdžinels u. c.

Simfoniskā orķestra instrumenti

Simfoniskā orķestra sastāvs

Simfoniskais orķestris kā sabalansēts dažādu tembru instrumentu kopums sāka veidoties klasicisma laikā – 18. gadsimta 2. pusē. J. Haidna un V. A. Mocarta laikā bija tā saucamais divkāršais sastāvs – 2 flautas, 2 obojas, 2 fagoti, 2 mežragi, 2 trompetes, timpāni un piecbalsīga stīgu instrumentu grupa. Laika gaitā sastāvs papildinājās un palielinājās, līdz 19. gadsimta 2. pusē nostiprinājās tā saucamais lielā simfoniskā orķestra sastāvs, kāds pastāv mūsdienās.

Orķestri veido četras instrumentu grupas:

Koka pūšaminstrumenti 2 flautas, 1 pikolo flauta 2 obojas, 1 angļu rags 2 klarnetes, 1 basklarnete 2 fagoti, 1 kontrfagots	**Metāla pūšaminstrumenti** 4 mežragi 3 trompetes 3 tromboni 1 tuba
Sitaminstrumenti 3 – 5 mūziķi: 1 timpānists (2 – 4 timpāni,) pārējie mūziķi spēlē citus sitaminstrumentus	**Stīgu instrumenti** (skaits var variēties, bet proporcijas ir aptuveni šādas) 14 pirmās vijoles 12 otrās vijoles 10 alti 10 čelli 8 kontrabasi

Orķestra sastāvā var būt arī citi instrumenti, kas neietilpst nevienā no šīm grupām – arfa (1 vai 2), čelesta, klavieres (ne kā solo, bet orķestra instruments).

Mūziķu novietojums uz skatuves

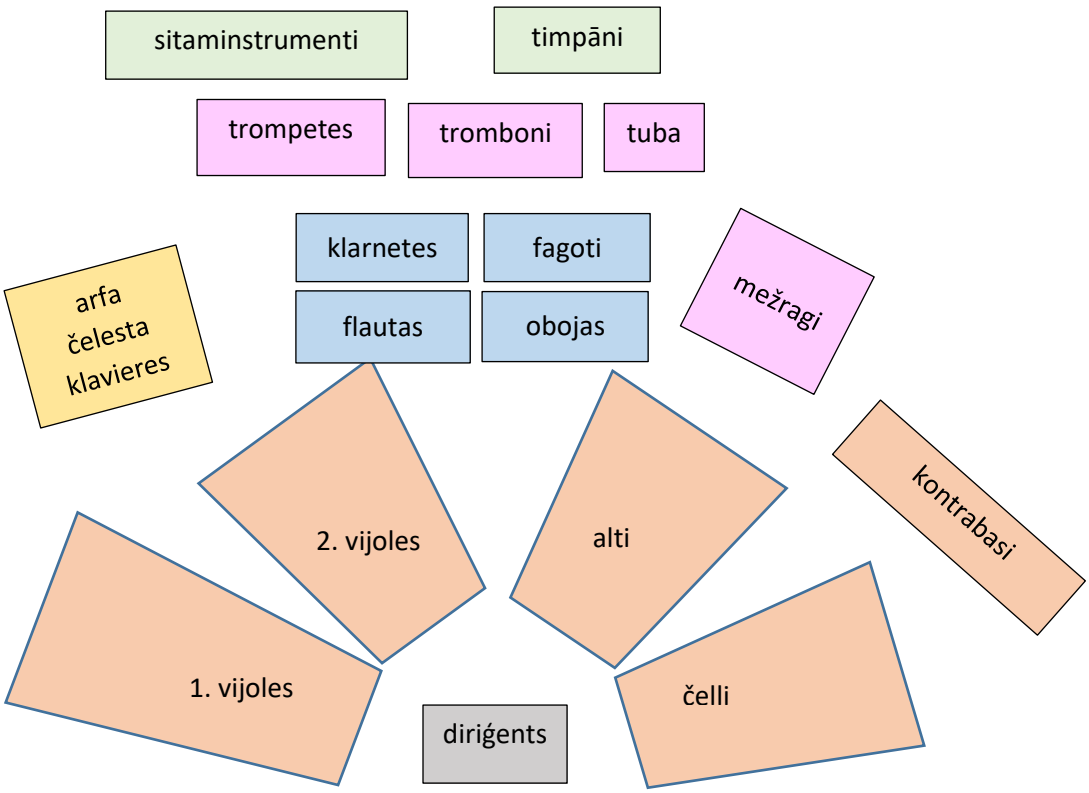

Partitūra

Partitūra ir nošu pieraksts, kur katra instrumenta partija rakstīta cita zem citas tā, lai vienlaikus izpildāmās notis atrastos uz vienas vertikāles. Partitūrā instrumenti izkārtoti noteiktā secībā. Instrumentu nosaukumi parasti tiek pierakstīti itāļu valodā, bet sastopamas arī partitūras ar nosaukumiem vācu un franču valodā.

Instrumentu grupas ir atdalītas, instrumentu partijas savienojot ar akolādām (figūriekavām) un kopīgām taktssvītrām.

koka pūšaminstr

metāla pūšaminstr.

Timpāni pierakstīti nošu sistēmā, bet mazās bungas, šķīvji un lielās bungas uz vienas līnijas, jo spēlē nenoteiktā augstumā.

sitaminstr.

stīgu instr.

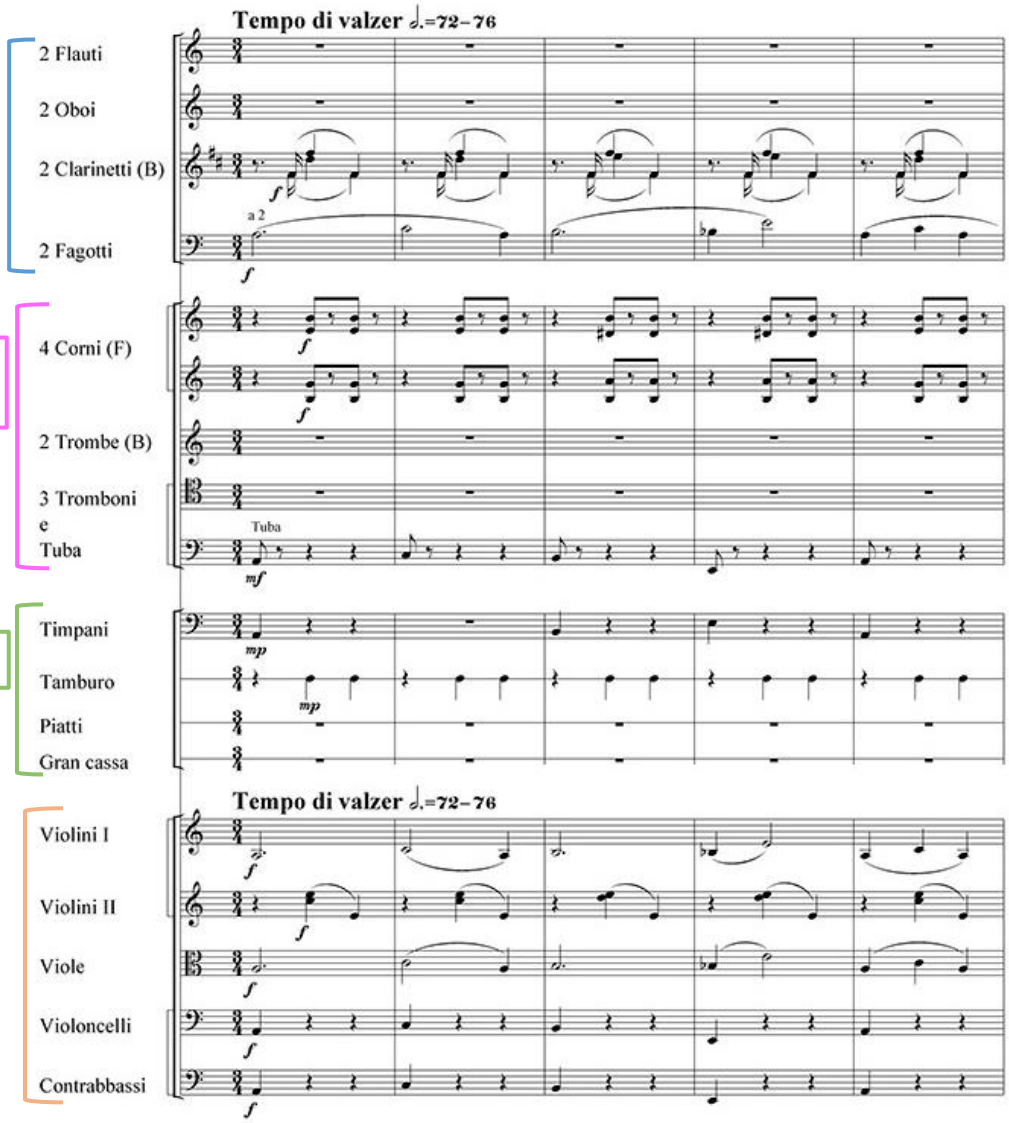

Lappusēs, kur instrumentu nosaukumi nav redzami, konkrētā instrumenta partiju var saprast pēc vietas, kā arī pēc nošu atslēgām.

Ja skaņdarbā paredzēts kāds solists – dziedātājs vai instrumentālists – vai koris, tad viņu partijas tiek ievietotas virs stīgām, zem sitaminstrumentiem.

Lai spētu sekot mūzikai partitūrā, ir jāiemācās redzēt visas instrumentu partijas reizē. Sekojot mūzikas pulsam, skatiens slīd horizontāli un reizē redz visu, kas notiek vertikālē – visos instrumentos. Vienlaicīgi skatiens *pārlec* no vienas nozīmīgas vietas uz nākošo. Diriģentam jāspēj noreaģēt uz taktsmēru un tempu maiņām, kā arī iepriekš jāredz un jāierāda svarīgi *iekritieni.*

- ✓ **Noskatieties šo J. S. Baha Mesas numuru ar partitūru!** Lai atvieglotu uztveri, šeit ir iekrāsotas atsevišķas tēmas. Tā kā tas ir baroka laika skaņdarbs, tad instrumentu salikums ir citādāks nekā klasicismā – trompetes ar timpāniem pierakstītas augšā, tad seko koka pūšaminstrumenti, stīgas un koris.
  https://www.youtube.com/watch?v=Jo_d42GJVN0

KOKA PŪŠAMINSTRUMENTI

Flauta

(it. – *Flauto, -ti*; fr. – *Flûte, -es*; vāc. – *Flöte, -en*)

Spēles tehnika

Sakarā ar lielo gaisa patēriņu *legato* frāzes uz flautas nav tik ilgstošas kā uz pārējiem koka pūšaminstrumentiem. Frāzes un pasāžas, kas izpildāmas ar nelielu elpu, uz flautas padodas apbrīnojami viegli. Diatoniskās un hromatiskās gammas, kā arī dažādi arpedžo izspēlējami ļoti ātrā tempā un nepiespiesti. Flauta momentāni reaģē uz visvieglāko gaisa strāvas plūsmu, tāpēc tā ir sevišķi elastīga dažādu štrihu izpildē un bez jūtama aizkavējuma skaņas rašanās mirklī. Līdzās parastajam, ļoti ātri izpildāmajam vienkāršam *staccato* ir iespējami arī pārsteidzoši strauji divkāršie un trīskāršie *staccato*. Uz flautas iespējams savdabīgs tremolo veids – *frullato* (pūšot *saka rrr*), kā uz vienas nots, tā arī nelielās pasāžās.

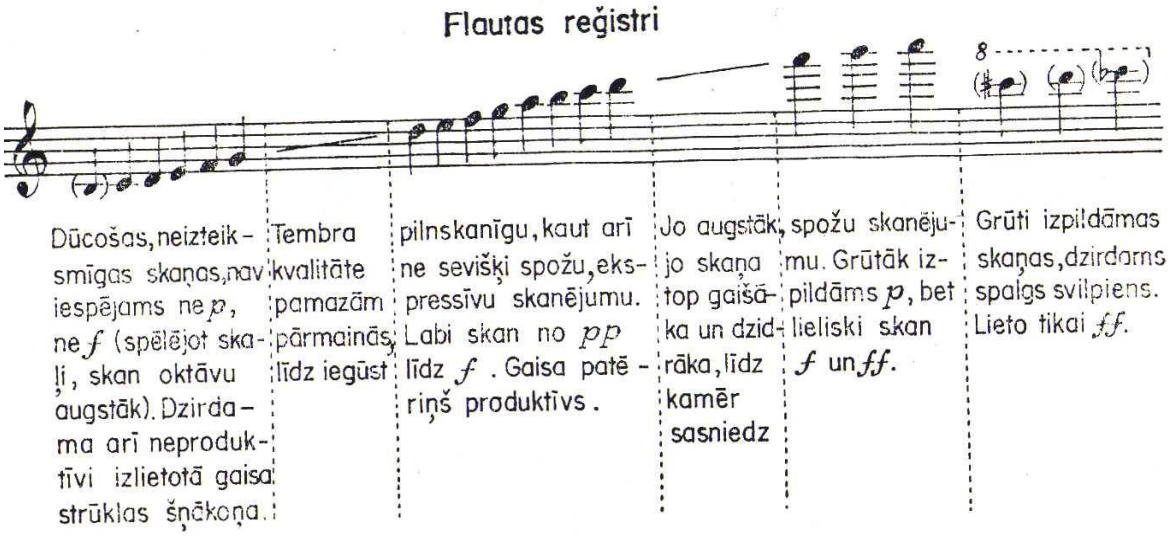

Flautas paveidi

Simfoniskā orķestra sastāvā iekļauta **pikolo flauta** (it. – *Flauto piccolo*). Tā ir divreiz mazāka par parasto flautu. Viss tai rakstītais skan oktāvu augstāk, tadēļ pikolo flauta uzskatāma par transponējošo instrumentu. Pikolo flautas skaņu raksturs salīdzinājumā ar lielo flautu analoģiskajos reģistros ir griezīgāks un svilpjošāks. Tā ir nabadzīgāka virsskaņām nekā lielā flauta. Pikolo flautu orķestrī bieži spēlē otrās vai trešās flautas mūziķis. Instrumentu maiņu partitūrā atzīmē: *muta Flauto III in Flauto piccolo*.

Pikolo flautas reģistri

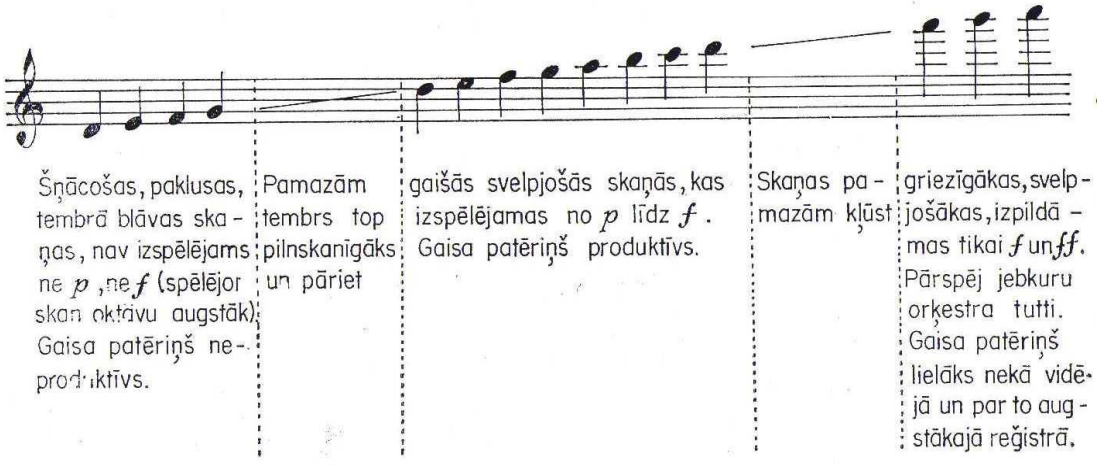

Oboja

(it. – Oboe, -oi; fr. – Hautbois, vāc. – Hoboe, -en)

Oboja ir instruments ar dubulto mēlīti. Obojas tembrs ir ļoti ekspresīvs un bagāts virstoņiem. Obojists, turot lūpās instrumenta plāno mēlīti, var jebkurā mirklī iespaidot skaņas kvalitāti, sasniedzot ļoti smalkas nianses. Skaņas iestāšanās (*atacca*) ir lēnāka nekā flautai.

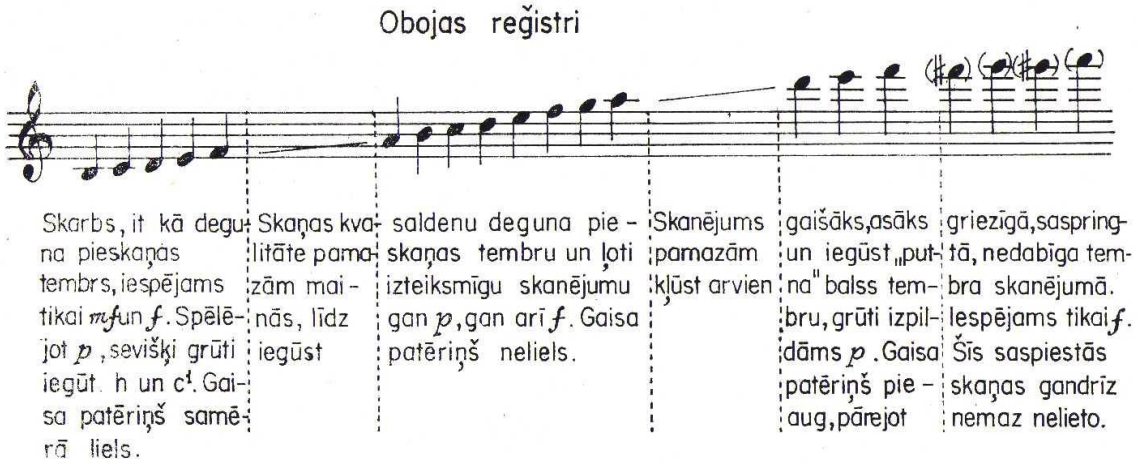

Obojas spēles tehnika

Uz obojas labi padodas vidēji ātras legato pasāžas, mainoties ar dažādām *staccato* figūrām. Obojai nelieto divkāršos un trīskāršos *staccato*. Sevišķi labi oboja skan plašās liriskās epizodēs.

Obojas paveidi

Simfoniskā orķestra sastāvā ietilpst **angļu rags** (it. – *Corno inglese*, fr. – *Cor anglais*, vāc. – *Englisches Horn*). Tas ir lielāks par oboju un ar zemāku skanējumu. Angļu raga mēlīti neliek tieši instrumentā, bet uzmauc uz īsa izliekta metāla stobriņa (tā saucamā *es*). Instrumenta piltuvei ir bumbierveida forma. Angļu rags ir transponējošs instruments – ***in F***, spēlē kvintu zemāk nekā pierakstīts. Instrumenta nosaukums radies lingvistiskas kļūdas dēļ. Nosaukums franču valodā sākumā bija Cor *anglé* (izliekts rags), kas norāda uz instrumenta izliekto formu 18. gadsimtā. Vēlāk tas nemanot pārtapa par *Cor anglais.*

angļu raga diapazons 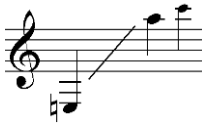

Citi obojas paveidi: *Oboe d'amore* (mīlas oboja*) in A* ir lielāka par parasto oboju un mazāka par angļu ragu. *Oboe da caccia* (medību oboja). Abas bija populāras baroka laikā.

Klarnete

(it. – Clarinetto, -ti; fr. – Clarinette, -es; vāc. – Klarinette, -en)

Klarnetei ir vienkāršā mēlīte, kas iestiprināta instrumenta augšējā daļā. Klarnetei vairāk nekā citiem koka pūšaminstrumentiem reģistri atšķiras cits no cita. *Attacca* ir minimāla, un, tāpat kā flautai, skaņa rodas gandrīz momentāni. Klarnetes skaņas vibrācija nedaudz mazāka nekā obojai, jo klarnetes mēlīte ir biezāka un nevar tik elastīgi vibrēt. Klarnete ir transponējošais instruments. Ir divu skaņojumu klarnetes – *in B* un *in A*. Tātad skan attiecīgi par l2 un m3 intervāliem zemāk nekā pierakstīts.

Klarnetes spēles tehnika

Legato tehnikā klarnete pat pārspēj flautu. Bez pārpūšanas uz klarnetes var izpildīt pasāžas duodecīmas apjomā. Diatoniskās un hromatiskās gammas, arpēdžijas, lēcienus, kas saistīti ar ātru reģistru maiņu, uz klarnetes var nospēlēt ļoti veikli. Sakarā ar mazo gaisa patēriņu, labi izdodas ekspresīvas plašas elpas melodijas. Skaņas stiprumā pieejams ļoti plašs diapazons – no *pianissimo* līdz *fortissimo*.
Stakato tehnikā klarnete atpaliek no flautas, jo uz tās nevar izpildīt divkāršos un trīskāršos *staccato*, un arī vienkāršais *staccato* blīvās mēlītes dēļ ir lēnāks nekā flautai un obojai.

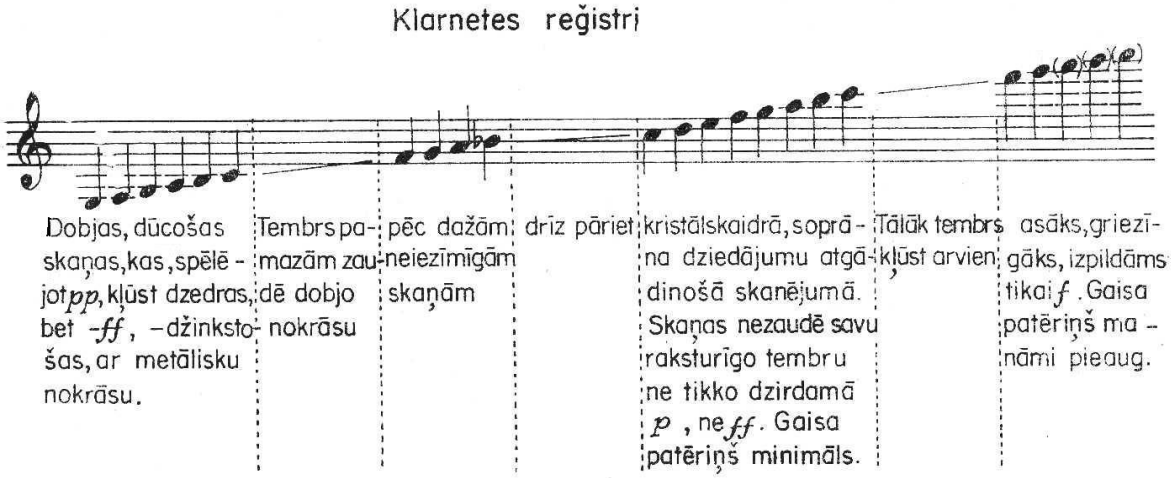

Klarnetes paveidi

Basklarnete (it. – Clarinetto basso; fr. – Clarinette basse; vāc. – Bassklarinette) sastopama *in B* skaņojumā un transponē lielo nonu uz leju. Dažreiz pašas zemākās notis raksta basa atslēgā, un tad jātransponē pa lielo sekundu uz leju.

Vēl mūsdienās reizēm izmanto mazo jeb **pikolo klarneti** (it. – Clarinetto piccolo) *in Es* vai *in D* skaņojumā. Tā ir īsāka par parasto klarneti, ar augstāku un spalgāku skanējumu.

Fagots

(it. – Fagotto, -ti; fr. – Basson, -ns; vāc. – Fagott, -te)

Bassoon and Contrabassoon

Fagotam ir dubultmēlīte, kas salīdzinājumā ar oboju ir nedaudz lielāka. Mēlīti uzmauc diezgan garai, S burtam līdzīgai caurulītei. Fagotam raksta basa, tenora un dažreiz arī vijoles atslēgās. Fagota tembrs ir ļoti ekspresīvs un bagātss ar virsskaņām visā diapazonā.

Fagota spēles tehnika

Spēles tehnika visumā atgādina obojas tehniku, tikai elpa fagotistam iztērējas daudz ātrāk nekā obojistam. Fagota *staccato* ir ļoti noteikts un ass. Labi padodas visi oktāvu un tālākie lēcieni, reģistru maiņas ir gandrīz tikpat nemanāmas kā flautai. Fagota tehnikai visraksturīgākās ir vidējas elpas melodiskās frāzes, kas mijas ar dažādām gammveida pasāžām un arpedžo, galvenokārt *staccato* izklāstā, un visdažādākajiem lēcieniem.

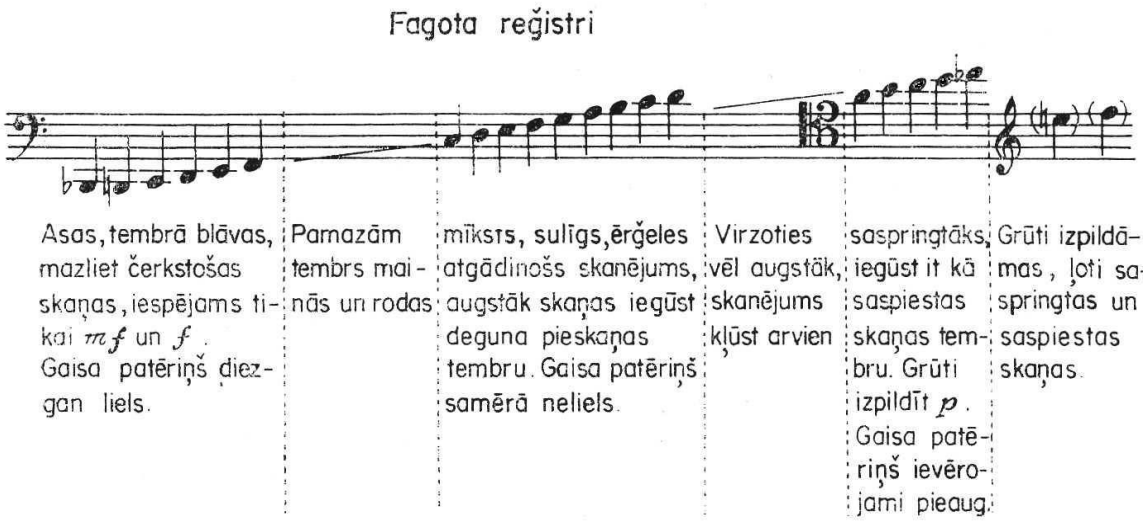

Fagota paveidi

No fagota paveidiem mūsdienu orķestrī saglabājies tikai **kontrfagots** (it. – Contrafagotto, fr. – Contrebasson, vāc. – Kontrafagott), kas ir divreiz lielāks nekā parastais fagots. Kontrafagotam rakstītās notis skan oktāvu zemāk, un tādēļ tas ir transponējošais instruments.

kontrfagota diapazons

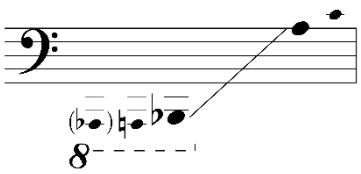

METĀLA PŪŠAMINSTRUMENTI

Iepriekš varējāt lasīt par simfoniskā orķestra sastāvu, partitūru un koka pūšaminstrumentu grupu. Starp citu, flauta pieder pie koka pūšaminstrumentiem, kaut arī skaidri redzams, ka tā ir izgatavota no metāla. Vēsturiski flauta ir bijusi no koka, bet galvenā ir konstrukcijas atšķirība. Koka pūšaminstrumentus vieno tas, ka instrumenta korpusā ir atveres – caurumi, kurus atver vai aizver ar vārstiem. Tādas atveres ir arī saksofonam, kurš pieder pie koka pūšaminstrumentu grupas, kaut arī jau no paša sākuma tas tika izgatavots no metāla. Saksofonam tāpat kā klarnetei ir vienkāršā mēlīte.

Metāla pūšaminstrumentu priekšteči ir medību ragi, kara signālu taures, pasta radziņi. Uz šiem instrumentiem varēja izspēlēt dabīgās skaņurindas skaņas. 19. gadsimta 1. pusē tika izgudrots ventiļu mehānisms, kas mežragus un trompetes pārveidoja par hromatiskajiem instrumentiem.

Metāla pūšaminstrumentu konstrukcijas pamatā ir caurule, kuras vienā galā ir piemutnis, bet otrā – piltuve. Instrumentiem parasti ir trīs vai četri ventiļi, kurus ieslēdzot (nospiežot taustiņu), gaiss ieplūst papildus caurulēs, kurām ir atšķirīgi garumi un attiecīgi skaņojumi. Mūziķi skaņas augstumus maina ar dažādām taustiņu kombinācijām. Trombonam skaņu augstumus maina ar izbīdāmas kulises palīdzību. Skaņas veidošanā piedalās arī elpa, lūpu un mēles darbība, un ambušūrs – visi ap muti esošie mazie muskuļi.

Ir divu veidu ventiļi – rotējošais un cilindriskais.

Rotējošais ventilis

Cilindriskais ventilis

Šajā video shematiski parādīts, kā mainās gaisa plūsma, izmantojot ventili.
https://www.youtube.com/watch?v=4HTtlV88rPY

Dažkārt šo instrumentu spēlē tiek izmantotas surdīnes – piltuves vai bumbierveida no dažādiem materiāliem. Ar surdīni var gan slāpēt, gan tembrāli izmainīt skaņu.

Simfoniskā orķestra metāla pūšaminstrumentu grupas sastāvā ir četru veidu instrumenti – mežrags, trompete, trombons un tuba.

Mežrags

(itāliski – *Corno*, (daudzskaitlī) *corni*)

Orķestrī parasti ir četri mežragi, bet var būt vairāk – līdz astoņiem. Tesitūras ziņā mežrags ir zemāks par trompeti, taču partitūrā metāla pūšaminstrumentu grupā to pieraksta augšējā rindā. Tembra ziņā mežrags ļoti labi saskan ar koka pūšaminstrumentiem, un tas ir kā pārejas instruments starp abām pūšaminstrumentu grupām.

No visiem metāla pūšaminstrumentiem mežragam ir visplašākais diapazons – apmēram četras oktāvas. Mežragu spēlē vienīgi ar kreiso roku, ar labo to tur un veido segtās skaņas, ieliekot delnu piltuvē.
Mežrags ir transponējošais instruments – *in F*. Tas nozīmē, ka vijoles atslēgā pierakstītās notis skan t5 zemāk, bet basa atslēgā rakstītās – t4 augstāk.

Skanējums un spēles paņēmieni

Mežraga tembrs ir mīksts, dziedošs un izlīdzināts visos reģistros. Komponisti bieži izmanto mežragu grupas akordus plašā diapazonā, kas izveido attiecīgā mūzikas fragmenta harmoniju un sapludina visu orķestra skanējumu. Sakarā ar salīdzinoši mazāku gaisa patēriņu, mežrags ir piemērots garu skaņu, kā arī plašu melodiju veidošanai. *Staccato* tehnika ir ļoti veikla. Līdzās parastajiem, iespējami divkāršie un trīskāršie *staccato*. (Divkāršo stakato veido, pūšot reizē *saka* kaut ko līdzīgu *ta-ka*, trīskāršo – *saka ta-ka-ta*. To varēs redzēt pievienotajā video ar trompetistu.) Visumā mežrags ir tehniski veikls instruments. Uz tā labi padodas dažādas gammveida un arpēdžiju pasāžas, atkārtotas notis, lēcieni. Forte dinamikā mežraga skanējums ir vājāks, nekā citiem metāla pūšaminstrumentiem. Reizēm, lai iegūtu ļoti spēcīgu, spilgtu skanējumu, komponisti īslaicīgi un tikai atsevišķos gadījumos paredz spēles paņēmienu ar piltuvi uz augšu (it. *campana in aria*). Savdabīgs un spilgts efekts glisando paņēmiens.

- ✓ Noskatieties šo video. Būs redzams arī naturālais mežrags ar nomaināmām caurulēm, kādu lietoja Mocarta un Bēthovena laikā.
  https://www.youtube.com/watch?v=cK0UFgnrIqY&list=PLqR22EoucCyccs5J639SCefaM7mD9dMSz&index=18

Trompete

(itāliski – *Tromba*, (dsk.) *trombe*)

Tesitūras ziņā trompete ir augstākais no metāla pūšaminstrumentiem, un tai piemīt spilgta, spoža skaņa. Simfoniskā orķestra sastāvā parasti ir trīs trompetes.

Trompete ir transponējošs instruments – *in B*, tā skan l2 zemāk, nekā notīs rakstīts. Ventiļus nospiež ar labās rokas pirkstiem.

Skanējums un spēles paņēmieni

Trompete ir tehniski kustīgs instruments, uz tās ļoti labi izpildāmas diatoniskas un hromatiskas pasāžas, vienkāršas un lauztas arpēdžijas, dažādi lēcieni, trilleri. Iespējamas arī plašas legato melodijas. Stakato tehnika trompetei ir spīdoša un veikla – vienkāršie, divkāršie un trīskāršie stakato ir sevišķi precīzi. Skaņas ataka (uzsākums) ir cieta, precīza.

Trompetes spēlē diezgan bieži izmanto surdīnes, kas ne tikai pārveido skaņas stiprumu, bet arī tembru. Interesantu skanējumu rada frullato paņēmiens, kad pūšot reizē *saka rrr*.

19. gadsimta 2. pusē tika konstruēta pikolo trompete.

- ✓ Šajā video stāsta un rāda, kā spēlē trompeti. Varēs redzēt arī pikolo trompeti. Mūziķis nodemonstrē arī stakato paņēmienus. Vēl pievērsiet uzmanību paņēmienam, ko izmanto arī citu pūšaminstrumentu mūziķi – tā ir cirkulārā elpošana, kad elpu ievelk spēlēšanas laikā. Tādā veidā var izspēlēt ļoti garas notis vai plašas legato melodijas šķietami bez ieelpas.
  https://www.youtube.com/watch?v=QcIp7K2UFgE&list=PLqR22EoucCyccs5J639SCefaM7mD9dMSz&index=21

- ✓ Ieskatieties šajā video, kur redzama viena no mūsdienu labākajām trompetistēm Alisone Balsoma. Viņa atskaņo Jozefa Haidna Trompetes koncertu Mibemol mažorā. Noskatieties kādu fragmentu no 1. vai 3. daļas, kuras ir ātrā tempā un kaut ko no 2. – lēnās daļas, lai novērtētu plašās trompetes iespējas.
  https://www.youtube.com/watch?v=ZKdeqvmSq5M

Trombons

(itāliski – *Trombone*, (dsk.) *tromboni*)

Līdz 20. gadsimta vidum Latvijā šo instrumentu sauca par bazūni (no vācu valodas – *die Posaune*), bet tagad vairāk lieto vārdu trombons. Instruments sastāv no divkārši izliektas apmēram 3 m garas cilindriskas caurules, kas vidusdaļā izbīdāma un nobeidzas ar platu zvanveida piltuvi. Instrumenta konstrukcija pamatā saglabājusies kopš 16. gadsimta.

Trombona skaņu rada ar kausveida piemutni. Gaisa vibrēšanu instrumentā izraisa spēlētāja lūpu darbība, bet skanējuma augstumu maina, izbīdot kulisi.

Mūsdienu simfoniskajā orķestrī parasti ir trīs tromboni. To partijas raksta tenora un basa atslēgās.

Skanējums un spēles paņēmieni

Trombonam raksturīgs zems, spēcīgs skanējums. Forte dinamikā skaņa var būt asa, spoža, piano dinamikā – maiga, dziedoša un pilnskanīga. Gaisa patēriņš ir diezgan liels, sevišķi zemajā reģistrā. Vislabāk padodas īsas, skanīgas, spēkpilnas frāzes un garas notis. Salīdzinot ar citiem metāla pūšaminstrumentiem, trombonam gammveida pasāžas nav tik veiklas. Plūstošs legato sagādā zināmas grūtības. Ļoti labi uz trombona iznāk glisando.

- ✓ Neliels video, kur demonstrē trombona skanējumu dažādos mūzikas piemēros.
  https://www.youtube.com/watch?v=m6HgVhRCX04

19. gadsimtā tika konstruēts trombons ar ventiļiem, kurš pēc formas atgādina trombonu. Šādi instrumenti vairāk tiek izmantoti pūšaminstrumentu orķestros.

Tuba

(itāliski – *Tuba*, (dsk.) *tube*)

Tuba ir viens no jaunākajiem instrumentiem mūsdienu orķestrī, to izgudroja un 1835. gadā patentēja divi vācu meistari – Vilhelms Frīdrihs Vīprehts un Johans Morics. Tesitūras ziņā tuba ir zemākais no metāla pūšaminstrumentiem. Simfoniskā orķestra sastāvā ir viena tuba, kas kā basa partija pievienojas trīs tromboniem.

Skanējums un spēles paņēmieni

Tubas skanējums ir kupls, pilnskanīgs un maigs, tembrāli tuvāks mežragam nekā trombonam. Augšējās skaņas nav īpaši spēcīgas. Skaņas ataka ir mīksta, ne tik strikta kā trompetei un trombonam. Tuba ir diezgan virtuozs instruments, bet ātrās pasāžās un arpēdžijās intonācija kļūst neskaidra. Stakato ir smagnējs, bet precīzs. Gaisa patēriņš ir ļoti liels, sevišķi zemajā reģistrā un forte dinamikā. Dziedošas melodijas labāk izskan vidējā reģistrā.

- ✓ Tubas spēles demonstrējums
  https://www.youtube.com/watch?v=yTnhDFxEfwQ

- ✓ Populāra filmas mūzika pārlikumā metāla pūšaminstrumentu kvintetam. Šeit var pārliecināties, cik tuba ir maiga skanējuma, bet kluss instruments. Kad melodiju pārņem flīgelhorns (trompetes veida instruments), tā izceļas daudz spilgtāk. Tas ir arī tāpēc, ka augstākas tesitūras instrumenti daudz labāk "skan pāri" zemas tesitūras instrumentiem.

  https://www.youtube.com/watch?v=agr75R_Np4w

ORĶESTRA SITAMINSTRUMENTI

Timpāni

it. – *Timpani*

Timpāni ir katlveida bungas. Orķestrī parasti ir 2 – 4 un vairāki dažāda lieluma instrumenti. Timpānus uzskaņo ar pedāļa palīdzību, ādu pievelkot vai atlaižot.
Partitūrā timpānus raksta tieši zem metāla pūšaminstrumentu grupas. Pieraksta basa atslēgā.
Spēlē ar divām vālītēm, kam ir mīksti uzgaļi. Ir divi galvenie spēles paņēmieni – atsevišķi sitieni un tremolo. Tremolo var spēlēt ne tikai uz viena instrumenta, bet arī uz diviem. Uz timpāniem iespējams ļoti plašs dinamiskais apjoms no tikko dzirdama *pp* līdz apdullinošam *ff*. Interesansts spēles veids ir glisando, ko panāk spēlējot tremolo un vienlaicīgi nospiežot vai atlaižot pedāli. Reizēm izmanto paņēmienu, kad instrumentu pārklāj ar ar audumu – rodas slāpēta, klusināta skaņa.

Zvani

it. – *Campane*

Orķestra zvani ir brīvi piekārtu hromatiski uzskaņotu metāla cauruļu komplekts. Lai arī zvanus pieskaita pie instrumentiem ar noteiktu skaņas augstumu, to skaņa ir šalcoša, aptuvena. Spēlē ar speciāliem metāla āmuriņiem.

Ksilofons

it. – *Xilofono, Silofono*

Sastāv no horizontāli novietotām koka plāksnītēm, zem kurām ir cauruļveida rezonatori. Spēlē ar divām koka vālītēm. Salīdzinot ar marimbu, ksilofona skaņa ir ar izteiktāku *koka tembru*.

Marimba

it. – *Marimba*

Koka plākšņu instruments ar rezonātoriem. Kuplāka, maigāka skaņa nekā ksilofonam. Mūsdienās iecienīts soloinstruments, kam komponisti raksta populāras mūzikas pārlikumus un oriģinālkompozīcijas. Bieži spēlē ar četrām un vairāk vālītēm.

Zvaniņi

it. – *Campanelli*

Instruments sastāv no dažāda lieluma metāla plāksnītēm, spēlē ar vālītēm. Skaņa ir augsta, dzidra un samērā skaļa. Pūtēju orķestru gājienos bieži izmanto vertikālu instrumenta formu.

Vibrofons

it. – *Vibrafono*

Vibrofons ir radīts 20. gs. 20. gados ASV. Instruments sastāv no metāla plāksnēm, rezonātoriem, elektromotora. Ar pedāli tiek iedarbināts speciāls mehānisms, kas rada vibrējošu, sapludinātu skaņu. Tembrs ir gaišs, metālisks. Spēlē ar divām vai četrām koka vālītēm. Iecienīts instruments džeza mūzikā.

Trijstūris

it. – *Triangolo*

Tamburīns

it. – *Tamburino*

Šķīvji

it. – *Piatti*

Tamtams

it. – *Tam-tam*

Mazās bungas

it. – *Tamburo*

Lielās bungas

it. – *Gran Cassa*

- ✓ **Timpānu demonstrējums**: https://www.youtube.com/watch?v=X7LOAHSgPM8
- ✓ **Dažādu sitaminstrumentu demonstrējums**: https://www.youtube.com/watch?v=-lJctvybAJ8&list=PLqR22EoucCyccs5J639SCefaM7mD9dMSz&index=27

STĪGU INSTRUMENTI

Mūsdienu stīgu lociņinstrumentu priekšteči ir dažāda lieluma **violas**, kuras spēlēja 15. – 17. gadsimtā. No mūsdienu instrumentiem tās atšķiras ar masīvāku un plakanāku formu, lielāku stīgu skaitu. Bija instrumenti, kurus spēlējot atbalstīja pret plecu, un tādi, kurus turēja priekšā. Visilgāk – apmēram līdz 18. gadsimta vidum tika lietota *viola da gamba*.

Simfoniskā orķestra stīgu grupā ietilpst četru veidu lociņinstrumenti: vijoles, alti, čelli un kontrabasi.

vijole it. *Violino*

alts it. *Viola*

čells it. *Violoncello, Cello*

kontrabass it. *Contrabasso, Basso*

Galvenās sastāvdaļas

Instrumentiem ir četras stīgas, kontrabasam var būt piecas.
Instrumentu spēlē izmanto arī surdīni, ko novieto virs balstiņa.

čellam un kontrabasam nav zodtura, bet ir kāja, ko atbalsta pret zemi.

Spēles tehnika

Skaņu augstumu maiņu uz lociņu instrumentiem panāk, ar kreisās rokas pirkstiem piespiežot noteiktās vietās. Stīgas ieskandina ar lociņu. Labā roka virza lociņu pa stīgām starp balstiņu un pirkstu laipu. Spēlējot tuvāk grifam (itāļu *sul tasto*) iegūst svilpjošu, caurspīdīgi ēterisku skanējumu, bet tieši līdzās balstiņam (itāļu *sul ponticello*) – sēcošu, atskabargainu skaņu.

Tiek izmantoti dažādi lociņa spēles paņēmieni jeb štrihi. Ar lociņu var spēlēt, neatraujot to no stīgām – detašē (franču *détaché*), legato (itāļu *legato*) vai lecošu lociņu, izmantojot kāta un astru elastību – stakāto (itāļu *staccato*), spikāto (itāļu *spiccato*), rikošetu (franču *ricoshet*) u. c. Var pielietot arī spēles paņēmienu, kur skaņu rada nevis ar lociņu, bet strinkšķinot stīgas ar pirkstiem – picikato (itāļu *pizzicato*) vai arī sitot pa stīgām ar lociņa kātu (itāļu *col legno*).

Uz stīgu lociņinstrumentiem var izspēlēt vienbalsīgas melodijas, intervālus un akordus. Akordus spēlē lauztā veidā – ātri savienojot akordā ietilpstošos intervālus.

Interesants paņēmiens ir flažoleti jeb virsskaņas (angliski – *harmonics*). Tos spēlē, viegli pieskaroties stīgai noteiktā tās daļā, ļaujot atskanēt tikai virsskaņai. Flažoletu skanējums ir "taisns", dzidrs, ar stiklainu nokrāsu.

Viens no visbiežāk lietotajiem orķestra štrihiem ir tremolo. Tie ir vienas nots atkārtojumi ātrā lociņa kustībā abos virzienos, neatraujot lociņu no stīgas. Lai rastu lielāku skaļumu, lociņa vēzienam jābūt lielākam. Tikko dzirdamu tremolo iegūst, spēlējot ar lociņa galu un gandrīz nemanāmām kustībām.

- ✓ Šajā video parāda dažus spēles paņēmienus un štrihus. Ieklausieties, ko viņš stāsta par orķestra pirmā vijolnieka lomu un pienākumiem. Orķestra mūziķiem ir sava spēles specifika, viņiem jāsaspēlējas vienotā ansamblī, tāpēc katras instrumentu grupas vadītājs (pirmais vijolnieks, pirmais čellists utt.) ir par to atbildīgs.
  https://www.youtube.com/watch?v=zgaQFLUdUL0

- ✓ Šeit parādīts visas grupas darbs ar mūzikas piemēriem. Noskatieties visu video!

https://www.youtube.com/watch?v=ulqxY0Jo_ig&list=PLqR22EoucCyccs5J639SCefaM7mD9dMSz&index=37

Ir vēl instrumenti, kuri neietilpst nevienā no šīm grupām – **arfa** un **čelesta**.

Uzdevums

Jūsu uzdevums ir uzzināt par šiem diviem instrumentiem. Uzrakstiet nelielu stāstījumu par **arfu** un **čelestu** (*celesta*), instrumentu uzbūvi, spēles paņēmieniem un skanējumu. Pievienojiet attēlu un video, kur jūsuprāt vislabāk var redzēt un dzirdēt instrumentam raksturīgo. Ir vairāku veidu arfas, jums jāstāsta par simfoniskā orķestra arfu.

ANSAMBĻU UN ORĶESTRU VEIDI

Ansambļi

Pēc sastāva ansambļi mēdz būt dažādi. Komponisti parasti norāda, kuriem instrumentiem skaņdarbs domāts. Ir vairāki tipiskie ansambļu veidi ar noteiktu izpildītāju sastāvu.

1. **Stīgu kvartets**, tā sastāvā ir divas vijoles (pirmā un otrā), alts un čells.

Dāņu stīgu kvartets

✓ https://www.youtube.com/watch?v=6LmP140xWVQ

2. **Klavieru kvintets** ir kameransamblis, ko veido klavieres un stīgu kvartets.

Līdzīgs sastāva ansambļi ir:

- **klavieru kvartets** – klavieres, vijole, alts, čells;
- **klavieru trio** – klavieres, vijole, čells.

Uzmanību! **Klavieru duets** ir divas klavieres vai divi mūziķi pie vienām klavierēm.

3. **Pūšaminstrumentu kvintets** – flauta, oboja, klarnete, mežrags, fagots.

Liepājas Simfoniskā orķestra pūšaminstrumentu kvintets *Kurland Quintet*

✓ Ansamblis *Wentus Machina* https://www.youtube.com/watch?v=6gjj90n6UrA

4. **Metāla pūšaminstrumentu kvintets** (*Brass quintet*)
Sastāvā divas trompetes, mežrags, trombons, tuba.

Kvintets BRASS.EDU (Latvija)

✓ Ansamblis *Canadian Brass* https://www.youtube.com/watch?v=IauwYV9CEP8

5. **Saksofonu kvartets**
Sastāv no četriem dažāda veida saksofoniem – soprāna, alta, tenora un baritona.

Rīgas Saksofonu kvartets, kurš darbojas gandrīz 30 gadus.

Neliels LTV ziņu sižets par Rīgas saksofonu kvartetu https://www.youtube.com/watch?v=7n0kqnaIOsU

Orķestri

1. **Simfoniskais orķestris**

2. **Kamerorķestris** ir mazāka apjoma simfoniskais orķestris. Kamerorķestris var arī sastāvēt tikai no stīgu instrumentiem.

Valsts kamerorķestris *Sinfonietta Rīga*

3. **Pūšaminstrumentu orķestri**

Pēc sastāva pūšaminstrumentu orķestrus var iedalīt šādās grupās:

1) **Jauktais pūšaminstrumentu orķestris** (angļu val. – *Wind band*, vācu val. – *Blasorchester*)
Sastāvā flautas, obojas, klarnetes, saksofoni, mežragi, trompetes, tromboni, eifoniji, tubas, sitaminstrumentu grupa, ja nepieciešams, - kontrabasi, arfa, taustiņinstrumenti un ģitāras.
Praktiski visi Latvijas pūtēju orķestri pieder pie šī orķestra tipa. Vidēja lieluma orķestrī piedalās aptuveni 40 mūziķi, lielā orķestrī – vairāk kā 50. ASV vidēja lieluma orķestrus sauc par *wind band,* bet lielos orķestrus par *symphonic band*.
Dažādo orķestrī iekļauto instrumentu dēļ, tā kopējais skanējums ir tembrāli daudzveidīgs, ar plašām izteiksmības iespējām.

✓ https://www.youtube.com/watch?v=a9McQeAaitU

2) **Metāla pūšaminstrumentu orķestris** (angļu val. *Brass band*)
Orķestra sastāvā tikai metāla pūšaminstrumenti. Tas radās 19. gadsimta 20. gados Anglijā kā militārais orķestris, vēlāk izplatījās ASV un Francijā. Ar laiku šis orķestra tips kļuva par vienu no populārākajiem amatieru muzicēšanas orķestriem valstīs, kuras 19. gadsimtā atradās Britu impērijas ietekmē.
Orķestra sastāvā soprāna kornete, 9 kornetes, flīgelhorns, 3 tenori, 2 baritoni, 2 tenora tromboni, basa trombons, 4 tubas, 2 eifoniji, 3 (vai vairāk) sitaminstrumentu mūziķi. Trompetes netiek izmantotas, to vietā ir kornetes.
Orķestra skanējums ir tembrāli saskanīgs un līdzsvarots, labi skan gan brīvā dabā, gan koncertzālē un baznīcā. Latvijā metāla pūšaminstrumentu orķestri klasiskā veidā nav sastopami.
Metāla pūšaminstrumentu orķestru starpā regulāri notiek Eiropas un pasaules čempionāti. Notiek arī nacionālie konkursi, tai skaitā jauniešu orķestriem.

✓ https://www.youtube.com/watch?v=1xrkYXy3xEg

3) Bigbends (angļu val. – *Big band*)
Bigbendu var saukt par džeza orķestri, jo tas pārsvarā atskaņo džezu. Orķestris izveidojās 20. gadsimta pirmajā ceturksnī ASV un uzplaukumu piedzīvoja 30. – 40. gados. Sastāvu veido šādas grupas: metāla pūšaminstrumetu grupa ar 3 – 4 trompetēm un 3 – 4 tromboniem; koka pūšaminstrumentu grupa – 4 – 5 dažādi saksofoni, var pievienoties klarnete vai flauta; ritma grupa, ko veido klavieres, kontrabass (mūsdienās basģitāra), ģitāra, bungu komplekts.

✓ https://www.youtube.com/watch?v=WVYNiVo8wg8
Sākums no 1942. gada filmas *Orķestra sievas* (*Orchestra Wives*), kur Glena Millera orķestris tēlo sevi. Orķestra vadītājs – komponists un aranžētājs Glens Millers spēlē trombonu.

4) Citi orķestru veidi:
Skotu dūdu un bungu orķestri pēc izcelsmes, 19. gadsimta sākumā, ir militārie orķestri. Sastopami Lielbritānijā, ASV, Kanādā, Austrālijā, Jaunzēlandē, un arī dažās Eiropas valstīs.

✓ https://www.youtube.com/watch?v=3FAMrXCbnZ4

Viena instrumentu veida orķestri. Interesanti, ka tos sauc par koriem – flautu koris, klarnešu koris u. c. Ne vienmēr šie kolektīvi ir regulāri koncertējošas vienības. Bieži tie ir izveidoti kāda festivāla vai meistarklašu ietvaros.

✓ https://www.youtube.com/watch?v=pgb-KGpHZHs

Pūšaminstrumentu orķestrus var iedalīt arī **pēc pielietojuma veida.** Orķestra funkcijas var mainīties, atkarībā no darbības specifikas, piemēram, militārais orķestris var būt arī koncertorķestris un izrādes orķestris.

1) **Militārais orķestris** ir muzikāla vienība, kuras uzdevums ir muzikālā noformējuma nodrošināšana dažādās militārās ceremonijās – valsts amatpersonu sagaidīšana un pavadīšana, karaspēka parāde, karoga pacelšana un nolaišana militārajās bāzēs. Paralēli tam militārais orķestris var būt arī regulāri koncertējošs, uzstājoties ar koncertprogrammām vai figurālās soļošanas izrādēm. Militārie orķestri gandrīz katrā valstī ir vislabāk nodrošinātie, jo valstis to uzturēšanai tērē lielus līdzekļus.

2) **Koncertorķestris**, vispārinot, ir jebkurš pūtēju orķestris, kurš regulāri uzstājas publikas priekšā ar sagatavotu koncertprogrammu. Repertuārs var būt daudzveidīgs: no maršiem un populāras mūzikas pārlikumiem līdz simfonijām, koncertiem un vokāli instrumentālām kompozīcijām ar solistiem un kori.

3) **Izrādes orķestris** (angļu val. *Show band, Marching band*) ir tāda veida orķestris, kura sagatavotais priekšnesums notiek figurālas soļošanas pavadībā. Šie orķestri radušies ASV un pārstāv tipisku amerikāņu masu kultūru.
   Galvenā izrādes orķestru uzstāšanās vieta ASV ir lieli sporta laukumi, kur pirms sporta spēlēm un ceremonijām notiek muzikāli priekšnesumi. Mūzikas pavadībā orķestra mūziķi veido iepriekš iestudētas figurālas kompozīcijas, dažādu burtu vai figūru attēlus. Šādas iespējas rada lielie orķestru sastāvi – 150 cilvēki un vairāk.
   Figurālos priekšnesumus sniedz arī Eiropas orķestri, tai skaitā militārie.

✓ https://www.youtube.com/watch?v=rfnzVVJQiTo

✓ https://www.youtube.com/watch?v=Cy0_nRaRENQ

Uzdevums

2014. gada vasarā Rīgā, skvērā pie Nacionālās operas teātra notika koncerts *Dzimuši Rīgā*, kurā uzstājās pasaulē slavenas Rīgā dzimušas akadēmiskās mūzikas slavenības. Koncerta tiešraide tika rādīta TV. Par galveno režisoru tika uzaicināts slavens BBC režisors Pīters Manuira, kura komanda strādāja kopā ar Latvijas TV un skatuves industrijas ļaudīm.
Noskatieties šo dokumentālo filmu, kurā parādīts minētās TV tiešraides radīšanas process!
https://replay.lsm.lv/lv/ieraksts/ltv/37231/talanta-formula-dzimusi-riga

Uzrakstiet savus iespaidus par filmu! Pastāstiet, ko interesantu jūs ievērojāt no koncerta un tiešraides sagatavošanas procesa un pašas tiešraides. Kādas atziņas jūs guvāt, vērojot projektā iesaistīto cilvēku darbu?